

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, доцента

Калініченка Богдана Михайловича

на дисертацію Науменко Марини Михайлівни на тему:

«Роль стратегічних комунікацій в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – «Політологія» з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Політичні процеси першої чверті ХХІ століття засвідчили істотну зміну самого середовища, у якому відбувається взаємодія держави і суспільства. Інформація перестала бути лише ресурсом супроводу політичного рішення. Вона дедалі частіше стає простором його формування, легітимації, інтерпретації та суспільного прийняття. Відповідно змінюється й роль комунікації в політиці: від функції інформування до одного з механізмів організації політичної взаємодії.

Для України ця трансформація набула особливо виразного характеру в умовах російсько-української війни. Збройна агресія супроводжується системним інформаційним та ідеологічним протистоянням, у якому предметом боротьби стають не лише факти або окремі повідомлення, а інтерпретації причин війни, образ держави, уявлення про минуле і майбутнє, суспільні цінності, політична ідентичність та здатність суспільства зберігати внутрішню цілісність.

Саме тому дослідження стратегічних комунікацій сьогодні неможливо обмежувати аналізом інформаційних технологій або окремих каналів комунікації. Йдеться про значно ширшу проблему: яким чином держава формує узгоджене політичне бачення, забезпечує його суспільне розуміння, протистоїть зовнішньому інформаційному тиску, підтримує внутрішню стійкість і водночас створює комунікативні передумови для майбутнього розвитку.

У цьому сенсі дисертаційне дослідження Марини Михайлівни Науменко порушує проблему, актуальність якої визначається не тільки умовами воєнного стану. Авторка ставить питання про стратегічні комунікації у значно ширшій

часовій перспективі, пов'язуючи досвід війни з політичними та інституційними завданнями повоєнного відновлення.

Це принципово важливо. Війна формує специфічну систему політичних наративів, моделей суспільної мобілізації, способів взаємодії держави і громадян, міжнародних образів України. Однак після завершення гострої фази протистояння ця система не може бути механічно перенесена у мирний політичний процес. Її окремі елементи мають трансформуватися відповідно до інших суспільних запитів: відновлення інституцій, реформ, економічного розвитку, суспільної інтеграції, європейської інтеграції та формування довгострокового бачення майбутнього.

Тому спроба авторки осмислити стратегічні комунікації одночасно у воєнному та відновлювальному вимірах є виправданою і своєчасною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Дисертація побудована на розумінні стратегічних комунікацій як складової державної політики, що інтегрує політичні, безпекові, інформаційні, правові та інші напрями діяльності і передбачає скоординоване використання комунікативних спроможностей держави для реалізації та захисту національних інтересів.

Таке вихідне положення визначає логіку всього дослідження. Авторка не трактує стратегічну комунікацію як сукупність інформаційних кампаній і не зводить її до технології впливу на аудиторію. У центрі уваги перебуває взаємозв'язок політичного рішення, інституційної діяльності, публічної комунікації та суспільної реакції.

Цей підхід дозволяє поставити проблему стратегічних комунікацій у площину політичної науки. Йдеться вже не тільки про те, яким чином інформація поширюється, а про те, як вона включається в процеси політичного управління, формування довіри, консолідації суспільства, забезпечення міжнародної підтримки і представлення політичних цілей держави.

Обрана структура дослідження відповідає цій логіці. Теоретико-методологічне осмислення стратегічних комунікацій переходить до аналізу їх

функціонування в умовах воєнного стану, після чого авторка досліджує можливості використання сформованих комунікативних спроможностей у процесі повоєнного відновлення.

Особливий інтерес становить положення про взаємозалежність суспільної стійкості та характеру державної комунікації. Дисертантка пов'язує її з узгодженістю публічних повідомлень і практичних дій держави, довірою до інституцій, взаємодією держави з громадянським суспільством та здатністю інформаційного середовища протистояти деструктивним впливам.

На мій погляд, у цьому положенні міститься важливий політологічний аспект роботи. Стійкість не ототожнюється з пасивною лояльністю населення до держави. Вона формується у процесі взаємодії і залежить від того, наскільки політична комунікація підкріплена реальною діяльністю інституцій.

Методологічна основа дослідження

Методологічний інструментарій роботи відповідає складності поставленої проблеми. Авторка поєднує структурно-функціональний, інституційний, ситуаційний, ризик-комунікаційний, порівняльний та дискурсивний підходи.

Особливо доречним видається використання дискурсивного та інституційного підходів. Стратегічна комунікація існує одночасно у двох вимірах. З одного боку, вона формується конкретними політичними інститутами, які мають визначені повноваження, ресурси та механізми координації. З іншого, її зміст реалізується через наративи, поняття, символічні конструкції та інтерпретації політичної реальності.

Саме поєднання цих вимірів дає можливість уникнути технологічного спрощення предмета дослідження.

В умовах російсько-української війни це має окреме значення, оскільки інформаційне протистояння відбувається не лише навколо поточних подій. Воно зачіпає історичну пам'ять, політичну ідентичність, уявлення про державність,

цивілізаційну належність України, легітимність політичного устрою та образ майбутнього.

Відповідно стратегічний наратив у такому середовищі слід розглядати не як вдалий інформаційний продукт, а як елемент значно складнішого процесу політичного смислотворення.

Наукова новизна одержаних результатів

Найбільш виразним результатом дослідження вважаю розроблену авторкою інтегровану двокомпонентну модель стратегічних комунікацій держави, яка передбачає паралельне функціонування оборонно-кризового та конструктивно-інноваційного напрямів.

Оборонно-кризовий напрям охоплює механізми забезпечення стійкості держави і суспільства, протидії інформаційним та гібридним загрозам, підтримання спроможності до опору.

Конструктивно-інноваційний напрям пов'язується з відновленням, легітимацією реформ, участю громадян, міжнародним партнерством та залученням інвестицій.

Сутність запропонованої моделі, однак, полягає не стільки у самому виокремленні цих двох напрямів, скільки в обґрунтуванні їх одночасного функціонування.

Це відповідає українському політичному контексту, в якому межа між війною та відновленням є значно менш чіткою, ніж може здаватися з позицій класичного поділу кризового і посткризового періодів. Відновлення окремих територій, інституційна модернізація, європейська інтеграція, робота з міжнародними партнерами та реалізація реформ відбуваються вже в умовах триваючої війни.

Отже, політична комунікація держави одночасно має пояснювати необхідність опору і формувати перспективу розвитку.

Науковий інтерес становить і те, що взаємодія двох напрямів у моделі пов'язується зі спільними стратегічними цілями, ціннісними орієнтирами,

інституційними механізмами, стратегічними наративами та суспільною і міжнародною довірою.

У такий спосіб авторка фактично ставить питання про можливість формування цілісного політичного наративу держави, який не обмежується поясненням поточної війни, а містить у собі уявлення про її політичний результат та про майбутній розвиток України.

Продуктивним є також запропоноване багаторівневе бачення стратегічних комунікацій, що поєднує міжнародний, національний, регіональний і місцевий рівні.

Це дозволяє розглядати стратегічні комунікації як систему, в якій співіснують вертикальні та горизонтальні зв'язки, а держава не виступає єдиним виробником політичних смислів.

Практичне значення результатів

Практичний потенціал роботи пов'язаний насамперед із можливістю використання її результатів у державній інформаційній та комунікаційній політиці, при формуванні стратегічних наративів, удосконаленні міжінституційної координації та розвитку комунікаційних механізмів процесу відновлення.

Окремої уваги заслуговує апробація сформульованих підходів у сфері зеленого відновлення та кругової економіки в межах міжнародного проєкту LIFE D2R-GreenUA. У цьому середовищі стратегічна комунікація застосовується до взаємодії державних інституцій, органів місцевого самоврядування, бізнесу, професійних спільнот, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Такий приклад є показовим, оскільки демонструє, що стратегічні комунікації можуть бути включені безпосередньо у процес реалізації політики, а не використовуватися лише після ухвалення рішень для їх публічного представлення.

Особистий внесок здобувачки та апробація результатів

Дисертація є самостійною науковою працею, у якій авторка послідовно розробляє власне бачення ролі стратегічних комунікацій у воєнному та відновлювальному політичних процесах.

Основні результати дослідження відображено у трьох фахових публікаціях, присвячених впливу стратегічних комунікацій на національну стійкість України, їх ролі у впровадженні кругової економіки в процесі відбудови та стратегічній комунікації в умовах інформаційної війни.

Тематика цих праць відображає внутрішню логіку дисертації: від безпекового та воєнного виміру до проблематики відновлення.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи концептуальну спрямованість роботи, вважаю, що окремі її положення можуть стати предметом подальшої наукової дискусії.

Одним із таких питань є ідеологічний вимір стратегічних комунікацій. У дисертації значну увагу приділено стратегічним наративам, інформаційній політиці та протидії дезінформації. Водночас у сучасній війні стратегічна комунікація неминуче взаємодіє з політичними цінностями та ідеологічними інтерпретаціями. Було б цікаво чіткіше визначити позицію авторки щодо межі між стратегічним наративом демократичної держави та ідеологічним конструюванням політичної реальності. Особливо важливим це питання стане після завершення воєнного стану, коли суспільна консолідація має співіснувати з політичним плюралізмом і конкуренцією різних бачень майбутнього.

Другою проблемою є трансформація воєнних наративів у наративи відновлення. Авторка обґрунтовує паралельність оборонно-кризового та конструктивно-інноваційного напрямів, що видається переконливим. Проте сам механізм переходу між домінуючими смисловими конструкціями потребує подальшого осмислення. Не всі наративи, ефективні у ситуації екзистенційної загрози, автоматично залишатимуться продуктивними у період політичної конкуренції, економічного відновлення та суспільної демобілізації. У цьому

контексті варто було б детальніше окреслити, які елементи воєнного комунікативного досвіду мають бути інституціоналізовані, а які, навпаки, повинні трансформуватися.

Окремого розвитку, на мою думку, заслуговує проблематика колективної та комунікативної пам'яті. Війна вже сьогодні формує потужний масив символів, образів, травматичного досвіду, героїчних наративів та суспільних практик пам'яті. У повоєнній Україні вони неминуче стануть складовою політичної комунікації та формування національної ідентичності. Тому перспективним продовженням запропонованої моделі могло б бути детальніше дослідження того, яким чином політика пам'яті та стратегічні комунікації взаємодіятимуть у формуванні довгострокового бачення майбутнього держави.

Дискусійним залишається й питання про те, наскільки накопичений під час війни міжнародний репутаційний капітал може бути конвертований у довгострокову підтримку відновлення. У дисертації обґрунтовано значення міжнародної суб'єктності України та публічної дипломатії. Водночас політична увага міжнародних аудиторій є мінливою, а образ держави, що чинить опір агресії, не тотожний образу держави як передбачуваного партнера для довгострокових реформ та інвестицій. Це створює окремий напрям для подальшого розвитку запропонованої авторкою конструктивно-інноваційної складової.

Наведені міркування не заперечують сформульованих у роботі положень. Вони радше показують, що запропонована авторкою концептуальна рамка відкриває низку питань, які виходять за межі одного дисертаційного дослідження і можуть бути предметом подальшої наукової роботи.

Загальний висновок

Дисертація Науменко Марини Михайлівни на тему «Роль стратегічних комунікацій в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України» є

завершеним самостійним політологічним дослідженням актуальної наукової проблеми.

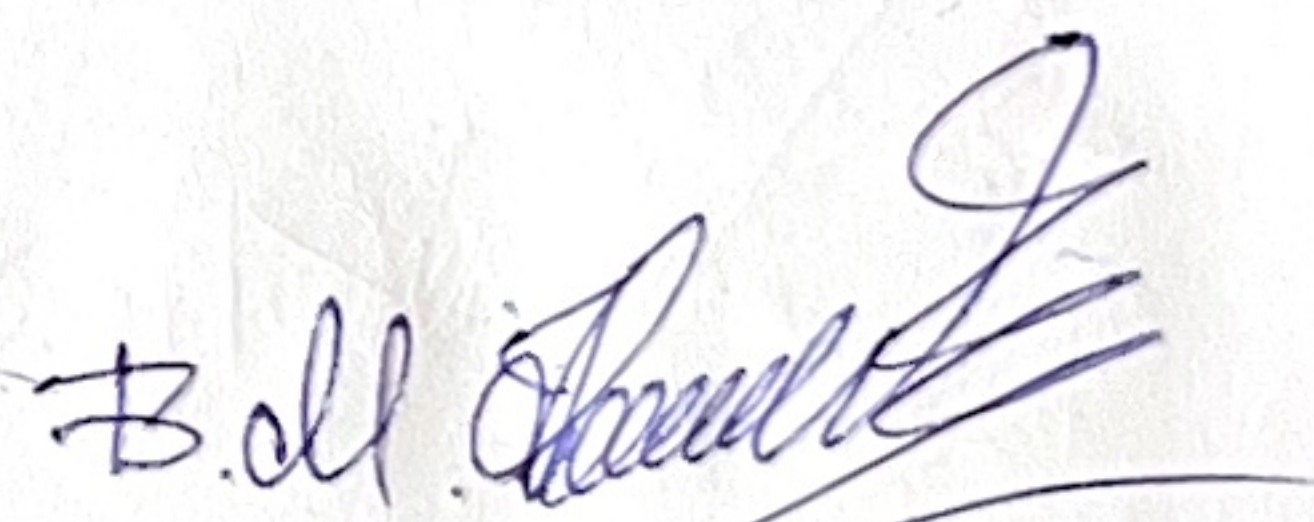
Робота характеризується логічною єдністю поставленої проблеми, методологічних підходів і сформульованих результатів. Запропонована двокомпонентна модель стратегічних комунікацій дозволяє концептуально поєднати безпекові завдання воєнного часу з політичними та інституційними завданнями відновлення, не розриваючи їх на два ізольовані етапи.

Дисертаційне дослідження має теоретичне значення для подальшого розвитку політологічного осмислення стратегічних комунікацій та практичну цінність для формування державної комунікаційної політики в умовах війни і відновлення.

Дисертація Науменко Марини Михайлівни відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, доцент,
завідувача кафедри філософії, соціальних
та політичних наук Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького

Богдан КАЛІНЧЕНКО

Проректор із наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності

Олександр СПРЯГАЙЛО

21.09.2026 року

підпис <i>Богдана Калінченка</i>	
ЗАСВІДЧУЮ	
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	ВІДДІЛ КАДРІВ
Начальник відділу кадрів <i>Олександр Спрягайло</i>	
21.09 2026 р.	